

İstanbul'un Fethi

Osmanlı sultanlarından İkinci Mehmed Hanın 29 Mayıs 1453'te Bizans İmparatorluğunun başşehrini alması. Türk-İslâm mefkûresinde çok önemli bir yer işgâl eden İstanbul'un fethi, İslâmiyetle birlikte ortaya çıkan mukaddes bir ideâl, bir kıızıl elma yâni yüce bir gâyedir. Bu ulvî gâye uğruna önce Araplar, sonra da Türkler, İstanbul surları önünde seve seve can verdiler ve şehâdet mertebesine kavuştular.

İstanbul, 1453 târihine kadar birçok defâlar çeşitli millet, devlet ve topluluklar tarafından kuşatılıp, işgâl edildi. Peygamber efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem); **“İstanbul muhakkak fethedilecektir. Bu fethi yapacak hükümdâr ne güzel hükümdâr ve onun askerleri ne güzel askerlerdir.”** hadîs-i şerîfi, bütün İslâm hükümdâr ve kumandanlarının bu şehri fethetmek arzu ve gayretlerini harekete geçiriyordu. Müslümanlar **“Feth-i Mübîn”**i gerçekleştirmek için pekçok teşebbüste bulundular.

İslâm âleminde Dört Halîfe (632-661), Emevîler (662-750), Abbâsîler (750-1517 ve Osmanlılar devrinde en büyük ideâl hâline gelen İstanbul'un fethine ilk teşebbüs; Üçüncü Halîfe hazret-i Osman devrinde 655 târihinde yapıldı. O zaman Müslümanlar kuvvetli bir donanmaya sâhiptiler. Sûriye vâlisi hazret-i Muâviye 654 Kıbrıs Seferini müteakip, Abdullah bin Ebû Serh kumandasında Bizans'a bir donanma gönderdi. 655'te İslâm donanması ile Bizans deniz kuvvetleri arasında Fenike kıyılarında cereyan eden savaşta, Bizans donanmasına ağır kayıplar verdirildi. İslâm târihlerinde “Zat el-Savârî” adı verilen bu savaşta, Bizans donanmasına bizzât komuta eden İmparator Konstantin'in mağlûbiyeti, İstanbul deniz yolunun Müslümanlara açılmasına sebep oldu. Hazret-i Muâviye (662-680) devrinde oğlu Yezîd kumandasında İslâm ordusu, İstanbul surları önüne gelerek şehri kuşattı (668). Bu kuşatmada büyük sahâbelerden hazret-i Ebû Eyyûb-i Ensârî de bulunuyordu. İstanbul 669 baharında iyice kuşatılmasına rağmen

fethedilemedi. Hazret-i Ebû Eyyûb-i Ensârî bu kuşatmada dizanteriden vefât edip, İstanbul surları yakınına defnedildi. 673'te hazret-i Muâviye devrinde yedi yıl süren bir deniz seferi daha tertib edildi. Yaz mevsimlerinde mütemâdiyen İstanbul'a taarruz eden Emevî donanması, kışın Cumâdat bin Ebü'l-Ümeyye el-Azdî'nin zaptettiği Kapudağ sâhillerinde barınırlardı. Bu kuşatmada Bizanslıların rum ateşi (Grégeois) kullanmasından dolayı muvaffak olunamadı. 714'te büyük bir ordu ile İstanbul üzerine yürüyen Abdülmelikoğlu Mesleme ve Mervan oğlu Ömer bin Abdülazîz, 716'da şehri karadan ve denizden kuşattılar. İslâm donanması, Haliç'in ağzında bağlı zincire kadar yaklaştı. Kara kuvvetleri de, İstanbul surlarına dayandı ve kuşatma başlamış oldu. Ancak, yeterli ikmâlin yapılamaması, kötü hava şartları ve Bizans entrikaları netîcesinde fetih gerçekleşemedi.

Bu kuşatma esnâsında Bizans, İstanbul'da Dârül'l-Balat adı ile içinde câmi de bulunan muhtemelen Sultanahmed Meydanında bir konak yaptırmayı kabul etti. 781'de Abbâsî halîfelerinden El-Mehdî (775-785) devrinde oğlu Hârûn Reşîd kumandasındaki İslâm ordusu, Bizans İmparatorluk ordusunu İzmit yakınlarında yenerek Boğaziçi sâhillerine kadar geldi. Bizanslılar haraca bağlanıp, geri döndü. İstanbul'un fethi için Osmanlılara kadar muvaffak olunamayan daha başka teşebbüsler devâm etti.

Onuncu yüzyılda en son ve mütekâmil din olan İslâmiyeti büyük topluluklar hâlinde kabul eden Türkler, aynı şevk ve îmân ile İstanbul'un fethini ulvî bir gâye olarak benimsediler. **Danişmendnâme**'deki gazâ menkıbeleri ve kahramanlık destanlarını okuyarak mâneviyâtlarını yükselten Türkler, askerî ve siyâsî harekâtlar için hazırlanıyorlardı. On birinci yüzyıldan itibaren Anadolu'ya yapılan Selçuklu akınlarının hedefi İstanbul yolunu tutmaktı. 1071 Malazgirt Zaferi ile Anadolu'ya yerleşen Türkler, iki yıl sonra Marmara Denizinden başka, Boğaziçi'nin Anadolu sâhillerine kadar bütün yerlere hâkim olup, İstanbul'u tehdide başladılar. Bizanslılar, Papa dâhil bütün Hıristiyan devletlerden, Türk-İslâm fütühâtına karşı her türlü yardım talebinde bulundular.

On birinci yüzyılın sonlarında Papalığın öncülüğünde Hıristiyanlığın mukaddes beldelerini Müslümanlardan kurtarmak ve Türkleri Anadolu'dan atmak için yapılan Haçlı seferleri İstanbul'un fethini geciktirdi.

Osman Gâzi (1281-1326) tarafından kurulan Osmanlı Devleti hükümdâr ve askerleri, hadîs-i şerîflerle müjdelenen ulvî gâyeyi gerçekleştirmek şerefine mazhar olmak arzusuyla faaliyetlerde bulundular. Osman Gâzinin ölüm döşeğinde oğlu Orhan Gâziye; **"İstanbul'u al gülzâr et."** diyerek vasiyette bulunması, İstanbul'un gönlünde nasıl yer ettiğini göstermesi bakımından pek mânidârdır.

İstanbul fethinin **"ilâhî bir vaad"** olduğu inancını taşıyan Osmanlılar, ısrarla bunun üzerinde durdular. 1391'de Sultan Yıldırım Bâyezîd Han (1386-1402) şehri kuşattı. Abluka şeklinde devâm eden bu kuşatma, İstanbul'da bir Türk garnizonu, mahallesi, câmi, mahkeme kurulması ve kâdı (hâkim) bulundurulması ile her sene on bin altın haraç verilmesi şartıyla kaldırıldı. Bu şartlardan bâzılarının Osmanlıların kuşatmayı kaldırmasından sonra Bizanslılar tarafından yerine getirilmemesi üzerine İstanbul 1395'te tekrar kuşatıldı. Haçlıların Niğbolu'ya gelmesi sebebiyle bu kuşatma gevşetildi. Yıldırım Bâyezîd Han, 1396 Niğbolu Zaferi sonunda Bizanslıların Haçlılardan yardım almasını önlemek için Karadeniz sâhilindeki Şile'yi zaptedip, Boğaziçi'nde **Anadolu (Güzelce) Hisarını** yaptırdı. Şehrin teslimini isteyen Bâyezîd Han, isteği kabul edilmeyince, kuşatmayı tekrar şiddetlendirdi. 1397'de başlayan bu kuşatma netîcesinde Bizanslılar, eski antlaşma şartlarını yerine getirmeyi kabul ettiler. Yıldırım Bâyezîd Hanın son kuşatması 1400'de başlayıp, Tîmûr Han (1370-1405)ın Osmanlı hududuna girmesiyle son buldu.

1411'de Şehzâde Mûsâ Çelebi'nin şiddetli hücum ve top ateşleriyle başlayan İstanbul kuşatması Bizans entrikası netîcesinde kaldırıldı.

1422 yılında Osmanlı Sultanı İkinci Murâd Han (1421-1451)

tarafından dört ay kadar süren çok şiddetli taarruzların yapıldığı kuşatmada, her türlü savaş taktiği ve zamânın teknik imkânları kullanıldı. Mihaloğlu Mehmed beyin 10.000 akıncı ile başlattığı kuşatmaya, İkinci Murâd Han büyük bir orduyla katıldı. Marmara'dan Haliç'e kadar bütün kara surlarının kuşatıldığı bu seferde, Murâd Han, Topkapı ile Edirnekapi üzerinde taarruzlarını sıklaştırdı. Surlara yakın, kalın tahtalardan üzeri topraklarla örtülen siperler yapıldı. Surların yüksekliğinde demir tekerlekli vâsıtalarla hareket ettirilen ahşap yapılı yürüyen kuleler ile surlara yaklaşıldı. Kuvvetli topçu atışları ve lağım kazılmak sûretiyle bütün imkânlar seferber edilerek kuşatma devâm ettirildi. Âlim ve kerâmet sâhibi, Emir Sultân (Buharalı Muhammed Şemsüddîn)in sefere katılması, ordunun mâneviyatını yükseltti. İstanbul'un düşmesi an meselesi hâline geldi. Bizanslılar kadını erkeği dâhil bütün ahâli ile şehri savundular. Meşhur Bizans entrikası tatbik edilerek, Anadolu'da Osmanlı'ya karşı ittifak tesis edilince, iki düşmanla uğraşmanın güçlüğünden kuşatma kaldırıldı.

İstanbul'un son kuşatması Fâtih Sultan Mehmed Han (1451-1481) tarafından 1453'te yapıldı.

Osmanlı Türklerinin Trakya, Boğaz ve Kocaeli Yarımadasını alması ile Bizans, İstanbul dâhil birkaç şehirden ibâret kalmıştı. Toprak ve nüfus azlığına rağmen Avrupa Hıristiyanlarının hâmisi durumunda olan Bizans, Papalığın da desteğini görüyordu. Bizans, kendisi için tehlike kabul ettiği Osmanlı Devletinin zararına çalışmaktan bir an geri durmuyordu. Anadolu Türk Beyleri Bizans'ın entrikaları ile Osmanlı Devletine taarruz ediyorlardı.

Çocukluğundan îtibâren devrin en büyük âlimlerinin önünde diz çökerek mânevî bir terbiye alarak, millî kültür ve cihangirlik şuûru içinde yetiştirilen Fâtih, daha 1444-1446 seneleri arasında İstanbul'u fethetmek ve böylece mânevî müjdelere mazhar olmak idealiyle sabırsızlanıyordu. Bu sebeple henüz on dokuz yaşındayken 1451'de ikinci defâ saltanat tahtına oturur oturmaz bu büyük idealini gerçekleştirmeye çalıştı. Fetih

öncesi Bizans'ın en önemli kuvvet ve ikmâl yolu olan deniz yolunu, Osmanlı kontrolü altına almak maksadıyla; Anadolu Hisarının karşısına keşfini bizzât kendisinin yaptığı **Rumeli (Boğazkesen) Hisarının** yapımını başlattı. Anadolu Hisarı da tâmir edilip, top yerleştirildi. Hisar'ın kuleler, kapılar ve mazgallarının mevkileri Mehmed Han tarafından tesbit edilip, Çandarlı Halil, Zaganos ve Sarıca paşaların masrafını karşıladığı kuleler yapıldı. Rumeli Hisarının inşaatında devlet adamları dâhil binlerce işçi ve usta sıkı disiplin altında çalışarak, memleketin her tarafından getirilen inşaat malzemeleri ile tamâmı iki bin metreyi bulan sur ve kuleler, dört ay içinde tamamlandı (1452). Firûz Ağa kumandasında dört yüz kişilik muhafaza kuvveti ve devrin en güçlü ateşli silâhı, topların yerleştirildiği Rumeli hisarının tamamlanmasıyla Boğaz'ın trafiği kontrol altına alınıp, Sultan Mehmed Hanın fermânıyla da geçiş tâlimâtı yayınlandı. Fermâna göre: "Boğaz'dan her geçen gemi kaleye belli mesâfe yaklaştığında yelkenlerini indirerek, Hisar komutanına nereden gelip nereye gittiğini, yükünün mâhiyetini bildirecek, belli miktar vergi verecek, sonra geçmesine müsâde edilecek, aksi şekilde hareket edenler batırılacaktı."

Bu tâlimâta uymak istemeyen bir Venedik gemisi topçu ateşiyle batırılınca, işin ciddiyeti herkes tarafından anlaşıldı. Bizanslılar iyice sıkıştırılıp, dış dünyâyla alâkalarının kesileceğini Hisar'ın yapımı devâm ederken anlayıp, teşebbüse geçmişlerse de İkinci Mehmed Hanın hâkimiyet prensibinin esâsını teşkil eden şu târihî cevâbı, Bizanslıları daha o anda şaşkına çevirmişti:

"Varna Savaşı (1444) esnâsında İmparatorunuz Macarlarla birlik olup babamın (İkinci Murâd Han) Rumeliye geçmesine engel olmak istediğinde babam ne zorluklar çekmişti. Şimdi kendi arâzim üzerinde gönlümün istediğini yapmama karşı gelmeniz için elinizde ne hak, ne de kudret vardır. İki kıyı da benimdir. Anadolu kıyısı benim; çünkü ahâlisi Osmanlıdır. Rumeli kıyısı da benimdir; çünkü savunmasını bilmiyorsunuz. Gidiniz efendinize söyleyiniz bir daha böyle haberler

göndermesin!”

Osmanlı Sultanı; Mora'dan gelecek kuvvetlere karşı Turhan Beyi, Avrupa'dan gelecek kuvvetlere karşı da akıncıları vazîfelendirdi. 1452-1453 kışı, Edirne'de kuşatma hazırlıkları içinde geçti. Büyük toplar dökülüp tecrübe atışları yapıldı. Balistik hesapları bizzât Fâtih tarafından yapılan topların dökümü çok kısa zamanda bitirildi.

Osmanlı sultanı kuşatma hazırlıkları içinde iken, Bizans'a Karadeniz'den Venedik kadırgaları, Cenevizli kaptan Janni Justiniani Langus, Sakızlı Maurise Cantaneo yardıma geldi. Bizans imparatoru şehrin savunmasını Cenevizli kaptan Justiniani'ye verdi. Surun kenarlarında bulunan dolu vaziyetteki hendekler açılıp, yenileri kazıldı. Hendeklerin kazdırılmasında ağır cezâlı mahkûmlar çalıştırıldı. Mezarlıklardaki taşlarla surlar takviye ve tâmir edildi. Şehrin kapılarının muhâfazası Bizansa yardıma gelmiş Venedikli ve Cenevizli komutanlara verildi. Haliç'teki meşhur zincir Venediklilere gerdirilerek şehir, deniz saldırısından korunmaya çalışıldı. Adaların tahkimi ve şehre erzak yığmakla Bizanslılar kuşatmaya karşı son savunma hazırlıklarını yaptılar. Bizans ordusu karmakarışık bir yapıya sâhipti. Bulgar, İtalyan, Fransız, Moralı, Giritli, Alman ve İngiliz ücretli askerleriyle Bizanslılardan meydana geliyordu.

Osmanlı ordusu, bütün sefer hazırlıklarını tamamladıktan sonra 1453 yılı Şubat ayında ağır topçu grubu Edirne'den yola çıkarıldı. Toplar, Rumeli Beylerbeyi Karaca Beyin kumandasında 10.000 kişilik süvâriyle iki ayda İstanbul önlerine getirildi. Anadolu ve Rumeli'deki bütün silahlı kuvvetler, Türk-İslâm âleminin her tarafından gelen şeyh, tarîkat pîrleri ve dervişleri ile Aydınoğlu, Karamanoğlu gönüllü kuvvetleri ve Osmanlı hoşgörüsüne hayran Sırp, Macar, Ulah, Alman, Latin, Rum askerlerden meydana gelen Osmanlı ordusunun mevcûdu 125.000 civârındaydı. Devrin en modern silâhlı kuvvetlerine sâhip Osmanlı Sultanı İkinci Mehmed Han, yanında Akşemseddîn, Akbıyık, Molla Gürânî ve Molla Hüsrev gibi büyük âlimler olduğu hâlde 24 Mart Cumâ günü Edirne'den hareket etti.

Osmanlı kolbaşısı 1 Nisanda Çekmece'ye, 5 Nisanda İstanbul önüne ulaşır, Bayrampaşa Deresi kenarında Maltepe sırtlarına Otağ-ı Hümâyûn kuruldu. 6 Nisan Cumâ günü bütün ordusuyla İstanbul surları önünde Cumâ namazını kılan Sultan Mehmed Han, kuşatma hattını kurdu. Topkapı'dan Edirnekapı'ya kadar uzanan merkez kuvvetlerinin başında, İkinci Mehmed Han ve Sadrâzam Halil Paşa, Cenevizlilere âit Galata sitesi önündeki kuvvetlerin başında Vezir Zağanos Paşa vardı. Karaca, İshak, Mahmûd ve Bursalı Ahmed paşalar, surları çepeçevre sarmakla vazîfelendirildi. Donanmanın başında Kaptan-ı Deryâ Baltaoğlu Süleymân Paşa bulunuyordu. Vezir Mahmûd Paşa sünnet-i seniyyeye uyularak, şehrin kan dökülmeden teslimi için Bizans imparatoru On birinci Konstantinos Drageses'e elçi gönderildi. İstanbul'un derhal teslimi hâlinde kan dökülmeyeceğini, ahâlinin canına, malına hürmet edileceği teklif edildi. Bizans İmparatorunun Osmanlı teklifini reddi üzerine, 6 Nisan Cumâ günü harekât başlatıldı.

Osmanlı kuşatma harekâtı başladığında İstanbul'un nüfusu yetmiş bin civârında olup, Bizans ordusu ücretli asker ve yardıma gelen Haçlı kuvvetleriyle yirmi bin kadar asker ile elli gemiden meydana geliyordu. Osmanlı topçusunun surları çökerten, kalplere dehşet veren ateşleri Bizans'ı iyice korkuttu. Bütün ahâlî bu durumda topyekün savunmaya iştirâk etti. Beş yüz-altı yüz kilogram gelen mermi ve granit top gülleleri yüzyıllardan beri bütün haşmetiyle uzanıp yükselen İstanbul surlarında her patlayışta büyük gedikler açıyordu. Bu gedikler, tâze kesilmiş hayvan derileri ile kaplı yün ve kumaş balyaları ile kapatılmaya çalışılıyordu. 12-17 Nisan günleri Osmanlı ordusunun, bilhassa piyâdelerinin surlara yaklaşma gayretleri netîce vermiyordu. Kuşatma esnâsında Bizans İmparatorunun hep yanında bulunmuş olan Nicole Barbaro, günlüğünde Osmanlı askerinin surlara yaklaşma gayretlerini anlatırken:

“Surların dibine kadar sokulan bu askerler bizim silâhlarımızın zararlarından hiç çekinmiyorlardı. Öldükleri zaman cesetleri arkadaşları tarafından geriye taşınıyordu. Bir

Osmanlı ölüsünü orada bırakmamak için, on kişinin seve seve ölümü göze aldıklarını görüyorduk.” diye yazar.

Bir rivâyete göre Bizanslılar açılan gedikleri onarmada kullanmak üzere surlara yakın kiliselerden yüz kadarını yıkarak taşlarından faydalanma yoluna gitmişlerdir.

Zamânın yaygın tekniğinden çok ilerde sayılabilecek, seyyar top dökümhânesini de Sultan Mehmed Han, ordugâhın hemen yanına kurdurmuştu. Kuşatmanın onuncu gününde, büyük topların güllerinin açtığı gediklerin Bizans müdâfilerince süratle tâmir edilmesi üzerine, pâdişâh, bu topların daha sık atışını emretti. Fakat soğumadan ikinci atış esnâsında birinin namlusu parçalandı. Buna çok üzülen Sultan Mehmed Han, sabaha kadar bu işe çâre düşündü. Sabahleyin topların atıştan sonra zeytinyağı ile yağlanmasını, böylece soğutulup daha da sık şekilde atışını emretti. Bundan sonra top atışlarından çok iyi netîce alındı. Makinaların yağla soğutulması Fâtih Sultan Mehmed Hanın keşfidir.

İstanbul'un savunması ve ikmâlini temin için Papa tarafından üç Ceneviz gemisi ile bir Bizans gemisi 20 Nisan günü Zeytinburnu açıklarında rüzgârın kesilmesi ile beklemeye başladılar. 12 Nisandan beri Dolmabahçe önünde demirleyen ve 18 Nisanda adaları fetheden Osmanlı donanması, bu durumdan istifâde etmek isteyip derhal o bölgeye giderek bu dört gemiyi ablukaya aldı ve deniz muhârebesi başladı. Baltaoğlu Süleymân Beyin komutasındaki Osmanlı donanması küçük gemilerden kuruluydu. Bizans gemisine kıçtan mahmuz vurulmasına rağmen kat'î bir netîceye gidilemedi. Bu harbi Zeytinburnu açıklarından at üzerinde tâkip eden Sultan hırs ve üzüntüsünden atını denize sürdü. Elbiseleri deniz suyundan ıslanıncaya kadar su içinde ilerledi. Maiyeti de Sultan'a uydu. Bu halde bile donanmaya emirler gönderdi. Bu muhârebede Venedik ve Bizans gemileri Osmanlı kuvvetlerinin elinden kurtularak, o sırada çıkan uygun rüzgâr ile Haliç önlerine kadar gelerek gerili bulunan zincirin açılması ile içeri alındılar. Mûteber kaynaklara göre Osmanlı kaybı yüz kadar şehid ve otuz yaralıydı. Bu hâl Bizans'ın moralini yükseltti.

Bu harbin sonunda Baltaoğlu Süleymân Bey bu vazîfeden alınıp, yerine Hamza Bey tâyin edildi.

Donanmasının muvaffakiyetsizliği üzerine Sultan Mehmed Han, Haliç'e kıyı olan İstanbul surlarının çok zayıf olduğunu bildiği için bu zafiyetten yararlanmak istedi. Böylece kara surlarında mukâvemetle devâm eden kuvvetlerinin bir kısmını, Bizanslılar bu tarafa kaydırmaya mecbur kalacaklar ve kuvvet dengesi bozulacaktı. Bu maksatla târihte eşine rastlanmayan ve bu âna kadar da bir misâline teşebbüs dahi edilememiş, gemileri karadan yürütme işine karar verdi.

Bu plânını en yakınlarından bile gizleyip, son âna kadar kimseye sezdirmedi. Gemilerin geçeceği yol güzergâhını bizzât kendisinin tesbit ettiği rivâyet edilir. O zaman bağ bahçelik ve çalılık olan yerlerden geçen bu yolu temizletip, gerekli tesviyelerini süratle yaptırdı. Bu işte binlerce insan çalıştırıldı. Yollar yapılıp, iri taşlar üzerine kalaslar döşenerek, don yağı, sâde yağ ve zeytinyağı ile yağlanarak, yolun iniş ve çıkışlı yerleri ile virajlarına işin özelliğine uygun palanga, bucurgat ve sâir tesbit malzemeleri yerleştireildi. Ayrıca her gemi için beşiğe benzer kızaklar hazırlatıldı. Yeteri kadar koşum hayvanı da îcâb eden yerlerde bulunduruluyordu. Bâzı malzemelerle zeytinyağı o zaman Galata'da oturan Cenevizlilerden satın alınmıştı. Donanmanın büyük bir kısmı 22 Nisanda Tophâne önlerine geldiğinde durum ancak anlaşılmıştı. Donanmanın karadan kat ettiği yolun güzergâhı Tophâne-Kumbaracı Yokuşu-Tepebaşı-Asmalı Mescid-Kasımpaşa şeklinde tesbit edilmişti. Yolun uzunluğu 1512 metre kadardı. Gemiler Kasımpaşa'dan Haliç'e ininceye kadar, Bizans ve Cenevizliler tarafından fark edilemedi. O devirde Bizans'ta hurâfe o kadar yaygındı ki, sabaha karşı gemilerin süratle Haliç'e doğru geldiğini görenler; "Bu Müslümanlar bize sihir yapıyor." diye seyre daldılar. Osmanlı donanmasından altmış yedi gemi İkinci Mehmed Hanın bu dâhiyâne buluşu sâyesinde Haliç'e girdi.

Bu işler yapılırken, bunları perdelemek ve düşmanı tesbit için Haliç'te bulunan düşman gemilerinin ateş altına alınması

gerekti. Bu maksatla topçubaşına emir veren Sultan'ın aldığı cevap top atış menzili içinde bulunan Galata ile limandaki (Galata Limanı) Ceneviz gemilerine de gülle isâbet edebileceği şeklindeydi. O zaman Sultan Mehmed Han, "Cenevizlilerle ahdimiz vardır. Onlara zararımız câiz değildir." cevâbını vermiş, karârını uygulayamamanın sıkıntısı ile uykusuz bir gece geçirmiş, sabaha kadar düşünerek zamâna göre çok ileri bir teknikte bugünkü havan toplarına çok benzer dik mermi yollu bir silâhın plânını çizerek, mermi yolunun çizeceği kavsin ve menzilin hesaplarını, yâni balistik hesaplarını yaparak ilk olarak havan topu döktürdü. Böylece Osmanlı donanmasının Haliç'e indiği gün, havandan atılan güllelerle, Bizans donanmasına göz açtırılmadı. Donanmayı gören Bizans büyük bir korkuya kapıldı. İmparator Konstantinos Drageses bir heyet göndererek; "Ne kadar ağır olursa olsun, bir vergi karşılığında kuşatmanın kaldırılmasını" teklif etti. Sultan Mehmed Han da; "İstanbul kalesinin teslimi karşılığında imparatora Mora despotluğunu" verebileceğini söyledi. Bizans bunu kabul etmedi. Bu arada Bizans'ı savunmada yardımcı olan, Venedik ve Cenevizlilerin arasında komuta ve savunma tedbirleri husûsunda büyük anlaşmazlıklar çıktı. Birbirlerini kaçırmaya niyetli olmakla suçlamaya başladılar. Hattâ Venedikliler bu şüphenin kalkması için, Haliç 'teki Venedik ve Ceneviz gemilerinin yelken ve dümenlerinin karaya taşınmasını teklif ettiler.

Bizans ilk korkuyu atlattınca, âni bir gece baskınıyla Osmanlı donanmasını yakmayı plânladı. Bu teklifi yapan ve icrâya çok istekli olan Venedikli G.Cocco'ya vazîfe verildi. Buna göre hazırlanacak iki kadırga, Kasımpaşa Koyundaki Osmanlı donanması üzerine geceleyin gizlice yanaşarak yakacaktı. Bizans'ın bu kararını öğrenen Galata Belediye Başkanı Anzolo Zaciria, Bizans liman reisi Diedo'ya haber göndererek; "Bu baskını bu gece yapmayınız başka geceye ertelerseniz Osmanlı gemilerini batırmak için bizim de geniş yardımlarımız olur." dedi. Bunun üzerine Bizans baskını 24 Nisan yerine 28 Nisana ertelendi. Aynı Galata Belediye Başkanı güvendiği bir adamını

Osmanlı kumandanı Zağanos Paşaya göndererek, durumu ihbâr etti. Bunun üzerine haberi gâyet gizli tutan Zağanos Paşa, Kasımpaşa'daki gemilere çok sayıda tüfekli asker ve kıyı topları koydurdu. Bu baskını teklif eden Venedikli Cocco zaferden emin bir şekilde baskına en önde katılmak isteyip, kendi kadırgası ile Türklerin üzerine saldırdı. Hazırlıklı olan Türk gemileri, derhâl güllelerini atmaya başladılar ve netîcede baskına gelenler, başta Cocco olmak üzere hepsi kısa bir zamanda Haliç'in dibini boyladılar.

23 Nisan günü Osmanlı kuvvetleri, seri bir şekilde Haliç üzerine bir köprü kurmaya başladılar. Galata tarafında Humbarahâne ile Bizans tarafında bugünkü Defterdar arasına kurulmaya başlanan bu köprünün genişliği beş buçuk metre kadardı. Cenevizlilerden satın alınan boş şarap fıçıları ile bâzı küçük kayıkların üzerine geniş kalaslar bağlanarak bir ucu serbest olarak inşâ edildi. Bu köprüyü, akılları ermeyen Bizanslılar, "Su üstünde yürüme sihiri!" diye değerlendirmişlerdir. Esâsında bu, kendilerinin içtikleri şaraplardan boşalan fıçılarının yardımıyla yapılan bir köprüydü. Bu köprü, İstanbul'un fethine kadar asker ve malzeme naklinde kullanılarak, yanlarına konan küçük toplarla zayıf Bizans surları dövüldü.

18 Mayıs'a kadar kara ve denizde devâm eden muhârebeler, yeni bir kuşatma silâhının surların kenarında kullanılması ile tekrar kızıştı. Osmanlı kuvvetleri geceleyin, ağaçtan yapılmış, İstanbul surlarından daha yüksek yürüyen bir kuleyi surlara on adım mesâfeye getirdiler. Sabah güneşin ilk ışıkları ile ortalığı seçmeye başlayan Bizans müdâfîleri, bu yürüyen kuleden çok korktular. Bir gecede yapılan bu kulenin iskeleti iki kat deve derisi ile kaplanıp, ateşe karşı dayanıklı olması için arası toprakla doldurulmuştu. Üst katlarına merdivenle çıkılan yürüyen kulenin gövdesinde ateş açma pencereleri vardı. Sura yaklaşan kuledeki askerler yıkım yaparken, etraftaki askerler de hendekleri dolduruyorlardı.

23 Mayıs'ta surlarda açılan gediklerde Bizans askerlerinin savunmada gösterdikleri yılgınlık üzerine, Sultan Mehmed Han,

umûmî taarruzdan evvel imparatora bir defâ daha teslim teklifinde bulundu. Bu maksatla İsfendiyaroğlu Kasım Beyi elçi gönderdi. Osmanlı elçisi Bizans'ta imparator tarafından merâsimle karşılandı. Elçi, Sultanın; "Umumî taarruzun doğuracağı felâket ve dehşeti takdir edersiniz. Şehri sağ sâlim bırakmak isteriz. İmparator bütün mal ve hazîneleri ile istediği yere çekilip gidebilir. İstanbul halkından da isteyenler her şeylerini alıp gidebilir. Kalmak isteyenler de mal ve mülklerini muhâfaza edebilmek hakkına sâhiptirler. İmparatora, Mora Despotluğu verilecektir." şeklindeki isteklerini bildirdi. Ayrıca ve dostça bunların kabûlünü husûsen ricâ etti. Bu istek uzun toplantılardan sonra reddedildi. Bizans'ın cevâbı; "Sultân barış istiyorsa muhâsarayı kaldırsın, ne kadar ağır olursa olsun istenen vergi verilecektir. Şehri teslim etmek yetkim yoktur." şeklinde oldu.

Osmanlı elçisinin ordugâha dönmesinden sonra 26 Mayıs günü Macar Kralı Vladislas'ın elçilik heyeti gelerek; "Bizans kuşatmasının kaldırılmasını, eğer kaldırılmayacak olursa, Macaristan'ın Bizans tarafında yer alacağını, ayrıca batılı Hıristiyan devletlerinin gönderdiği büyük bir donanmanın İstanbul'a yaklaşmakta olduğunu." bildirdi. Osmanlı karargâhında bâzı bozguncu sözler dolaşmaya başladı. Çandarlı Halil Paşa kuşatmanın kaldırılmasına taraftârdı. Sultan ve Zağanos Paşa ise umûmî hücumun derhal yapılmasını istiyordu. Toplanan harp meclislerinde tereddütler hâsıl oluyordu. Sultân'ın hocası ve en büyük desteklerinden büyük âlim Akşemseddîn, Pâdişâh'a yazdığı bir arzda "sert ve enerjik" davranılmasını öğütliyordu. Bunun üzerine toplanan son harp meclisinde, "daha fazla beklemenin ordudaki bozguncu dedikoduları arttıracacağı" düşüncesi ile derhâl taarruz kararı alındı. Bu arada Zağanos Paşa, Hadım Şahabeddîn Paşa, Turhan Bey, Akşemseddîn ve Molla Gürânî, bu kararı destekler mâhiyette asker arasında mâneviyatı yükseltici konuşmalar yaptılar.

Böylece 26 Mayıs'tan itibaren Osmanlı ordugâhında büyük

şenlikler başladı ve 28 Mayıs gecesi saat 24.00'e kadar devâm etti. 28 Mayıs günü gün batması ile birlikte bütün Osmanlı birlik ve gemileri mum donanması yaptılar. Sanki Bizans bir ışık çemberi ile çevrilmişti. Her yerden tüyleri ürperten tekbir sesleri geliyordu. Bizans halkı bu ışık ve seslerden dehşete düştü. Sokaklar duâ eden, yalvaran insanlarla doluydu. Bizans komutanı Justiniani, gündüz göğsünden bir ok yarası aldı. Ölüm korkusuna kapılan genç ve tecrübesiz Cenevizli, yerine vekil bırakmadan komutanlık gemisine çekildi. Justiniani'nin İstanbul savunmasını terk etmesi ve Bizanslılara herkesin başının çâresine bakıp, kiliselerde duâ etme tavsiyesi ahâlinin zâten zayıf olan mâneviyâtını iyice bozdu.

Gece saat 24.00'te mum donanmasının her tarafta birden bire sönmesi, Bizanslılar üzerinde daha büyük bir yıkıntı meydana getirdi. Osmanlı karargâhının sessizliği ürpertici idi. Gece yarısından sonra Osmanlı topçusu hazırlık ateşine başladı. Mehterler cenk havalarını çalıyordu. Bizans imparatoru, kilisede yapılan âyinden dönüp, sarayında zırhını giydi. Yakınları ile vedâlaştı. Surları son bir defâ daha kontrol için Eğrikapı bölgesine geldi. Vakit gece yarısını çoktan geçmişti. Osmanlı ordugâhının sessizliği imparatoru şüpheye düşürdü. Atından inerek surların üstüne çıkıp aşağıları dinledi. Sur dibindeki insan uğultusu her şeyi anlatmaya yetti. Çünkü bu, Osmanlı askerinin sur dibine intikal etmekte olduğunu, sabaha umûmî taarruz yapılacağını anlatıyordu. Atına binip süratle Topkapı bölgesine gitti. Bizanslı Dolfin, bu gece gördüklerini şöyle anlatıyor: "Son gece Bizans komutanları hiç kimsenin geceleyin savundukları mevzilerden ayrılıp gitmemesi için askerlerini tahkîmâtın içine kapattılar ve kapalı tahkîmât kapılarının başına nöbetçi diktiler."

29 Mayıs sabahı Sultan Mehmed Han, sabah namazından sonra güneş yükselince iki rekat namaz kılarak kılıcını kuşanıp, atına bindi ve gece yarısından beri surları döven Osmanlı topçusunun hedefi iyice yumuşattığına kanâat getirerek umûmî hücum emrini verdi. Osmanlı askeri, arkadaşlarının

yaralanmasına ve şehid olmasına aldırmadan “Allah Allah” nidâlarıyla hücumla geçti. Elleriine geçirdikleri her türlü vâsıtalarla surlara tırmanmaya çalışıyorlardı. Bu sırada Ulubatlı Hasan, otuz kadar arkadaşıyla ilk defâ surlar üzerine Osmanlı sancağını dikti ise de şehid edildi (**Bkz. Ulubatlı Hasan**). Osmanlı kuvvetleri muhtelif bölgelerden dalga dalga İstanbul’a girmeye başlamışlardı. Bizans halkı panik içerisinde sağa sola kaçışıyor, bilhassa Ayasofya’ya sığınmaya çalışıyorlardı. Türk kuvvetleri Aksaray bölgesinde birleştiler ve Ayasofya’ya doğru ilerlediler. Kiliseye sığınmış olan ahâliye kapıları açtirdılar. Fakat güçsüz ve acınacak durumdaki bu insan yığınınına kılıç çekmediler, onlara dokunmadılar.

29 Mayıs Salı günü öğleye doğru kır atının üstünde, yanında hocaları ve ordu kumandanları olduğu hâlde muhteşem bir alayla Topkapı’dan İstanbul’a giren genç hükümdâr, doğruca Ayasofya’ya gitti. Fâtih adıyla anılmaya hak kazanan 21 yaşındaki Sultan Mehmed Han, Bizanslıların alkış ve tezâhürâtı, Türk askerlerinin dört bir taraftan göklere yükselen ezân ve tekbir sesleri arasında Ayasofya önüne geldi. Ayasofya, ağzına kadar kadın-erkek Rumlarla doluydu. Bizanslıların hüngür hüngür ağlamalarından hâsıl olan gürültüyü susturarak sükûtu sağlayan Fâtih Sultan Mehmed Han, Ayasofya’da şükür namazı kıldı. Yerlere kapanan ahâli, râhip ve eski Ortodoks patriğine karşı; “Kalkınız! Ben Sultan Mehmed, sana ve bütün ahâliye söylüyorum ki, bugünden îtibâren ne hayâtınız ve ne de hürriyetiniz husûsunda benim gazabımdan korkmayınız.” hitâbında bulundu.

Cenevizliler dâhil bütün sanat ve ticâret erbâbıyla ahâlinin din, mezhep hürriyeti temin edilip, sulh, sükûn sağlandı. Fâtih, Ayasofya’nın içini gezerek bu mâbedin Cumâ gününe kadar câmi hâline getirilmesini emretti. Emevîler devrinde yapılan ikinci İstanbul kuşatmasında vefât edip, surlar önüne defnedilen Eshâb-ı kirâmdan hazret-i Ebû Eyyûb-i Ensârî’nin kabri, Fâtih’in hocalarından Akşemseddîn Efendi tarafından keşfedilip, daha sonra buraya türbe ve câmi yapıldı. Nihâyet

Cumâ günü maiyeti ile Ayasofya'ya gelen Fâtih, İstanbul'da ilk Cumâ namazını burada kıldı. 655'ten 1453 târihine kadar devâm eden bir ideâlin (**Feth-i Mübîn**) gerçekleştirildiği, Fetihnâmelerle bütün İslâm âlemine müjdelenip dünyâya îlân edildi.

İstanbul fethedilmekle, Osmanlı Devleti toprakları arasında sıkışıp kalan, mevcûdiyeti ve siyâseti ile dâimâ bir tehlike teşkil eden 1123 yılı İstanbul'da geçen, 1480 yıllık Doğu Roma İmparatorluğu'na son verildi. Osmanlı Devletinde yükselme devri başlayıp, Cihanşümûl hâkimiyet fikri gelişti. İnsanlığı îmân birliği içinde bir tek devlet ve hükümdâr hâkimiyetinde toplamak için teşebbüse geçildi.

Fethin getirdikleri:

İstanbul, 1457'deki büyük Edirne yangınından sonra başşehir olmuştur. İstanbul'un fethi, Avrupalıları, Balkanları ve hattâ Anadolu'da komşularını yüzlerce yıl Türklere karşı kıskırtan köhnemiş Bizans'ın yıkılmasını sağlamıştır. Fâtih Sultan Mehmed Han, yüzyıllardır Hıristiyan âleminin doğudaki en kuvvetli dayanağını yıkararak, Türk-İslâm gücünü bütün dünyâya göstermiştir. Avrupalılar da, bu yeni gelen topluluğun, sıradan bir topluluk olmadığını anlamıştır. Ortaçağda Osmanlıları Avrupa'dan sürüp atmak için Haçlı seferleri düzenleyenler, kendi toplulukları üzerindeki tesirlerini kaybettiler. Bu târihten sonra papalar kendi başlarına kaldılar. Fâtih Sultan Mehmed Hanın Rumları, onların Ortodoks kilisesini ve patriğini kendi himâyesi altına alması, onlara esaslı haklar vererek, vicdan serbestliği tanınması, dış âleme de Türklere karşı olan akımları ve Bizans'ı düzeltmeye kalkışma niyetlerini önlemiş oldu. Kilise üzerindeki bu otorite, Osmanlı hudutlarını da taşarak Ortodoks olan bütün kavimlerin Osmanlı İmparatorluğuna dolaylı da olsa bağlanmasına vesîle oldu. Bu arada Sırp ve Mora despotları, Sakız ve Midilli beyleri ile Trabzon Rum İmparatoru yüksek vergiler karşılığında sulh teklif ettiler. Fetihle; zamâna kadar Akdeniz, Marmara ve Karadeniz sâhillerinin ticâretini elinde tutan Venedik'in üstünlüğüne son verilmiş; Karadeniz,

Osmanlı Gölü hâline getirilmiştir. İstanbul'un fethi; toplam alanı on yedi kilometre kareyi geçmeyen bir şehrin elde edilmesi değil, çağ açan ve bir çağı kapatan büyük hâdisedir. Osmanlı Devletinin çeşitli din ve ırklardan olan insanları idâre etmeye başlamasıyla cihânşümülleştiği bir hâdisedir.

Çaka Bey zamânından beri Türklere denizi ve denizciliği şiddetle yasaklayan Venedik'in deniz ticâreti engellenmiş, onlar da, bundan sonra korsanlığa başlamışlardır. Fetihle berâber İstanbul sefâhat yeri olmaktan çıkarılmış, dünyânın ilim ve kültür merkezi hâline getirilmiştir. Derhâl devrin ilk, orta ve yüksek dereceli öğretim müesseseleri olan medreseler kurulmuş, bunlarda ilâhiyât, hukuk, târih, coğrafya, edebiyât, tıp, güzel sanatlar, matematik, geometri, astronomi, fizik dallarında değerli pekçok kimse yetişmiştir. Osmanlıların her gittiği yerde olduğu gibi, İstanbul'da da kütüphâneler kurulmuştur. En mühimi bu fetihle doğudan batıya ve batıdan doğuya yapılabilecek her türlü askerî harekâta doğrudan müessir bir toprak parçası Türklerin eline geçti.

İnsanların en büyük ihtiyacı olan hak şuuruyla adâlet nizâmı, Avrupa'da Hıristiyan âlemine Türk idâresi sâyesinde girdi. İslâm dîninin hak, hukûk ve adâlet esasları, güzel ahlâk sâhibi Müslümanların, İstanbul'da tesis ettiği idâre sâyesinde sağlam temellere dayandı. Bunu da Avrupa, İstanbul'un fethi sâyesinde öğrendi. Hıristiyanlar, kâdı (hâkim) karşısında hükümdârla gayri müslim bir vatandaşın bile muhâkeme edildiğini, İstanbul'un fethinden sonra İslâm ve Türk adâletinin sarsılmaz kâidelerine şâhid oldular.

Fâtih Sultan Mehmed Hanın genç yaşında, balistik hesaplarını bizzât yapıp, döktürdüğü toplar, zamânın en büyük ve tesirli silahıydı. Topçuluk tekniğinin, dünyâ târihini değiştirecek ilk büyük zaferi İstanbul'un fethidir. Avrupa kralları top sâyesinde, otoritelerini hiçe sayan ahâliye esir muâmeleleri yapan derebeylik (feodalite) usûlünü kaldırdılar. Merkezî otorite kuvvetlenip, millî birlik esâsına göre kurulan devletler, Avrupa haritasında kalıcı sınırlar meydana getirdiler. Hıristiyan Avrupa'da kültür ve medeniyet gelişti.

Doğu ticâret yollarının bütünüyle Türk ve İslâm ülkelerinin eline geçmesi Avrupalıları ihtiyaçlarını temin için yeni yollar aramaya sevketti. Ticârî yollar aramak için keşiflere çıktılar. Yeni ülkeler keşfettiler. Gemicilik gelişip, denizaşırı ülkelere açıldılar. Keşif ve buluşlar da bulunup, teknik, kültür ve medeniyette büyük gelişmeler oldu.

İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel

Vur pençe-i Âlî'deki şemşîr aşkına
Gülbang-ı âsmânı tutan pîr aşkına
Ey leşker-i müfettihü'l-ebvâb vur bugün
Feth-i mübîni zâmin o tebşîr aşkına
Vur deyr-i küfrün üstüne rekz-i hilâl için
Gelmiş bu şehsüvâr-ı cihangîr aşkına
Düşsün çelengi Rum'un, eğilsün ser-i Firenk
Vur Türk'ü gönderen yed-i takdîr aşkına
Son savletinle vur ki açılsın bu sûrlar
Fecr-i hücûm içindeki Tekbîr aşkına.

YAHYÂ KEMÂL BEYATLI